

Р. М. Тацій, В. В. Мазуренко

ДИСКРЕТНО-НЕПЕРЕРВНІ КРАЙОВІ ЗАДАЧІ ДЛЯ КВАЗІДИФЕРЕНЦІАЛЬНИХ РІВНЯНЬ ПАРНОГО ПОРЯДКУ

Для квазідиференціальних рівнянь парного порядку отримано основні спектральні властивості задач на власні значення і встановлено структуру узагальненої функції Гріна.

Вступ. Крайові задачі (зокрема, задачі на власні значення) для квазідиференціальних рівнянь (КДР) досліджувались багатьма авторами (див. [2, 8] і бібліографію, наведену там). Однак отримані результати стосувались переважно рівнянь, коефіцієнти яких були або неперервними, або сумовними за Лебегом функціями. Теорія ж прикладних задач [3, 6, 9] вимагає більш загальних постановок, які б враховували природну єдність дискретного та неперервного. У такому аспекті цікавими є роботи Каца, Крейна та Гантмакера (див. додавнення в [1, 4]), у яких детально вивчались крайові задачі (задачі на власні значення) для звичайних диференціальних рівнянь другого та четвертого порядків, що описують відповідно вільні коливання струни і балки з дискретно-неперервним розподілом маси. Ці дослідження проводились без використання теорії узагальнених функцій, і в зв'язку зі специфікою задач методи їх дослідження не вдалося застосувати до рівнянь багаточленного класу. Пізніше вагомі результати в цьому напрямку були отримані в роботах [12, 13, 15–18].

Об'єктом досліджень пропонованої роботи є лінійні КДР довільного парного порядку, в яких коефіцієнти (і праві частини) є узагальненими функціями. Характерною особливістю цих рівнянь є також те, що вони містять у тому чи іншому вигляді добутки розривних функцій на узагальнені похідні від функцій обмеженої варіації (міри [19]) [12 (с. 5), 22]. Коректні розширення звичайних (класичних) розв'язків диференціальних рівнянь на клас функцій обмеженої варіації [13] розглядаємо як розв'язки таких рівнянь. Для вказаного класу рівнянь досліджуємо дискретно-неперервні крайові задачі, постановка яких здійснена в [12] (там розглянуто також часткові випадки), а по суті – швидше в [1].

Зауважимо також, що детальний огляд диференціальних рівнянь, які містять узагальнені функції в коефіцієнтах, наведено в [19].

1. Позначення. Нехай I – відкритий інтервал дійсної осі. Простір локально абсолютно неперервних на I функцій позначимо через $AC(I)$, простір квадратично сумовних за Лебегом на I функцій – через $L_2(I)$, простір неперервних праворуч функцій локально обмеженої на I варіації – через $BV_{loc}^+(I)$, простір $l \times k$ матриць-функцій, визначених на I , – через $\mathfrak{I}(I^{l \times k})$. Під $\Delta f(x) = f(x) - f(x-0)$ розуміємо стрибок функції $f(x) \in BV_{loc}^+(I)$ у точці $x \in I$, під $\|\mathbf{A}\|$ – норму матриці $\mathbf{A} \in \mathfrak{I}(I^{l \times k})$, яка визначається як сума модулів усіх її елементів a_{ij} :

$$\|\mathbf{A}\| = \sum_{i=1}^l \sum_{j=1}^k |a_{ij}|,$$

під $V_a^b \mathbf{A}(x)$ – повну варіацію матриці $\mathbf{A} \in \mathfrak{I}(I^{l \times k})$ на $[a, b]$, що дорівнює сумі повних варіацій всіх її елементів $a_{ij}(x)$:

$$V_a^b \mathbf{A}(x) = \sum_{i=1}^l \sum_{j=1}^k V_a^b a_{ij}(x).$$

Означимо (квазі)диференціальні вирази (КДВ) $l_{nn}[y]$ та $l_{n-1,n-1}[y]$:

$$l_{nn}[y] = \sum_{i=0}^n \sum_{j=0}^n (-1)^{n+j} (b_{ij}(x)y^{(n-i)})^{(n-j)}, \quad (1)$$

$$l_{n-1,n-1}[y] = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n (-1)^{n+j} (a_{ij}(x)y^{(n-i)})^{(n-j)}, \quad (2)$$

причому диференціювання (тут і надалі) розуміємо в сенсі теорії узагальнених функцій.

На коефіцієнти $b_{ij}(x)$, $a_{ij}(x)$ накладаємо такі умови:

1°. b_{00}^{-1} – локально обмежена і вимірна за Лебегом на I функція;

2°. $b_{i0}, b_{0j} \in L_2(I)$, $i, j = \overline{1, n}$;

3°. $\forall i, j = \overline{1, n}$ b_{ij}, a_{ij} – міри на I (див. [20, с. 160]), тобто $b_{ij} = \beta'_{ij}$, $a_{ij} = \alpha'_{ij}$, $\beta_{ij}, \alpha_{ij} \in BV_{loc}^+(I)$;

4°. $\forall i, j = \overline{1, n}$ $b_{ij} = b_{ji}$, $a_{ij} = a_{ji}$;

5°. $\forall i, j = \overline{1, n}$ α_{ij} – неспадні на I функції (тобто a_{ij} – додатні міри).

Для КДВ $l_{nn}[y] - \lambda l_{n-1,n-1}[y]$, де λ – деякий (комплексний) параметр, введемо квазіпохідні $y^{[k]}(x)$, $k = \overline{0, 2n-1}$:

$$y^{[0]}(x) \stackrel{\text{def}}{=} y(x), \quad y^{[k]} = y^{(k)}, \quad k = \overline{1, n-1}, \quad y^{[n]} = \sum_{i=0}^n b_{i0}(x) \cdot y^{(n-i)},$$

$$y^{[n+m]} = b_{0m}(x) \cdot y^{(n)} + \sum_{i=1}^n (b_{im}(x) - \lambda a_{im}(x)) \cdot y^{(n-i)} - (y^{[n+m-1]})', \quad m = \overline{1, n-1}. \quad (3)$$

2. Задача на власні значення. Розглянемо задачу на власні значення

$$l_{nn}[y] - \lambda l_{n-1,n-1}[y] = 0, \quad x \in [a, b] \subset I, \quad (4)$$

$$\sum_{v=1}^{2n} p_{kv} y^{[v-1]}(a) = \sum_{v=1}^{2n} q_{kv} y^{[v-1]}(b), \quad k = \overline{1, 2n}, \quad (5)$$

де p_{kv}, q_{kv} – деякі (комплексні) числа, $k, v = \overline{1, 2n}$, причому такі, що

$$\sum_{j=1}^n p_{kj} \bar{p}_{v, 2n-j+1} - \sum_{j=1}^n p_{k, 2n-j+1} \bar{p}_{vj} = \sum_{j=1}^n q_{kj} \bar{q}_{v, 2n-j+1} - \sum_{j=1}^n q_{k, 2n-j+1} \bar{q}_{vj}. \quad (6)$$

Лінійна теорія КДР (4) викладена в [14].

2.1. Постановка еквівалентної задачі. Переформулюємо задачу (4), (5) у вигляді задачі на власні значення для деякої коректної в сенсі теорії узагальнених функцій [11] диференціальної системи першого порядку з мірами (узагальнена схема Аткінсона [14]). Для цього за допомогою вектора

$$\mathbf{Y}(x) = \text{col}(y(x), y^{[1]}(x), \dots, y^{[2n-1]}(x)) \quad (7)$$

і сталах матриць $\mathbf{P} = \|p_{kv}\|_{k,v=1}^{2n}$, $\mathbf{Q} = \|q_{kv}\|_{k,v=1}^{2n}$ задачу (4), (5) зведемо до такої:

$$\mathbf{Y}'(x) = (\mathbf{B}'_1(x) + \lambda \mathbf{A}'_1(x)) \cdot \mathbf{Y}(x), \quad (8)$$

$$\mathbf{P} \cdot \mathbf{Y}(a) = \mathbf{Q} \cdot \mathbf{Y}(b), \quad (9)$$

де матриці-міри $\mathbf{B}'_1, \mathbf{A}'_1 \in \mathfrak{I}(I^{2n \times 2n})$, $\mathbf{B}_1, \mathbf{A}_1 \in BV_{loc}^+(I)$, мають вигляд:

$$\mathbf{B}'_1 = \begin{vmatrix} 0 & 1 & \cdots & 0 & 0 & 0 & \cdots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \cdots & 1 & 0 & 0 & \cdots & 0 \\ -\frac{b_{n0}}{b_{00}} & -\frac{b_{n-1,0}}{b_{00}} & \cdots & -\frac{b_{10}}{b_{00}} & b_{00}^{-1} & 0 & \cdots & 0 \\ b_{n1} - \frac{b_{n0}b_{01}}{b_{00}} & b_{n-1,1} - \frac{b_{n-1,0}b_{01}}{b_{00}} & \cdots & b_{11} - \frac{b_{10}b_{01}}{b_{00}} & \frac{b_{01}}{b_{00}} & -1 & \cdots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ b_{n,n-1} - \frac{b_{n0}b_{0,n-1}}{b_{00}} & b_{n-1,n-1} - \frac{b_{n-1,0}b_{0,n-1}}{b_{00}} & \cdots & b_{1,n-1} - \frac{b_{10}b_{0,n-1}}{b_{00}} & \frac{b_{0,n-1}}{b_{00}} & 0 & \cdots & -1 \\ b_{nn} - \frac{b_{n0}b_{0n}}{b_{00}} & b_{n-1,n} - \frac{b_{n-1,0}b_{0n}}{b_{00}} & \cdots & b_{1n} - \frac{b_{10}b_{0n}}{b_{00}} & \frac{b_{0n}}{b_{00}} & 0 & \cdots & 0 \end{vmatrix},$$

$$\mathbf{A}'_1 = \begin{vmatrix} 0 & \cdots & 0 & 0 & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \cdots & 0 & 0 & \cdots & 0 \\ -a_{n1} & \cdots & -a_{11} & 0 & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ -a_{nn} & \cdots & -a_{1n} & 0 & \cdots & 0 \end{vmatrix}.$$

Умову (6) у матричному вигляді запишемо як

$$\mathbf{P}\mathbf{J}^{-1}\mathbf{P}^* = \mathbf{Q}\mathbf{J}^{-1}\mathbf{Q}^* \quad (10)$$

зі сталою й неособливою косоермітовою матрицею $\mathbf{J} \in \mathfrak{I}(I^{2n \times 2n})$:

$$\mathbf{J} = \begin{vmatrix} 0 & -\mathbf{J}_n \\ \mathbf{J}_n & 0 \end{vmatrix}, \quad (11)$$

де \mathbf{J}_n – квадратна матриця n -го порядку, що містить одиниці на побічній діагоналі, а всі решта елементи – нулі; індексом «*» позначено ермітове спряження.

Задача (8), (9), в свою чергу, еквівалентна такій задачі (узагальнена схема Аткінсона):

$$\mathbf{J} \cdot \mathbf{Y}'(x) = (\mathbf{B}'(x) + \lambda \mathbf{A}'(x)) \cdot \mathbf{Y}(x), \quad (12)$$

$$\mathbf{Y}(a) = \mathbf{M}\mathbf{v}, \quad \mathbf{Y}(b) = \mathbf{N}\mathbf{v} \quad (13)$$

з ермітовими за умови 4° матрицями \mathbf{B}' , $\mathbf{A}' \in \mathfrak{I}(I^{2n \times 2n})$, \mathbf{B} , $\mathbf{A} \in BV_{loc}^+(I)$:

$$\mathbf{B}' = \begin{vmatrix} \frac{b_{n0}b_{0n}}{b_{00}} - b_{nn} & \frac{b_{n-1,0}b_{0n}}{b_{00}} - b_{n-1,n} & \cdots & \frac{b_{10}b_{0n}}{b_{00}} - b_{1n} & -\frac{b_{0n}}{b_{00}} & 0 & \cdots & 0 \\ \frac{b_{n0}b_{0,n-1}}{b_{00}} - b_{n,n-1} & \frac{b_{n-1,0}b_{0,n-1}}{b_{00}} - b_{n-1,n-1} & \cdots & \frac{b_{10}b_{0,n-1}}{b_{00}} - b_{1,n-1} & -\frac{b_{0,n-1}}{b_{00}} & 0 & \cdots & 1 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \frac{b_{n0}b_{01}}{b_{00}} - b_{n1} & \frac{b_{n-1,0}b_{01}}{b_{00}} - b_{n-1,1} & \cdots & \frac{b_{10}b_{01}}{b_{00}} - b_{11} & -\frac{b_{01}}{b_{00}} & 1 & \cdots & 0 \\ -\frac{b_{n0}}{b_{00}} & -\frac{b_{n-1,0}}{b_{00}} & \cdots & -\frac{b_{10}}{b_{00}} & b_{00}^{-1} & 0 & \cdots & 0 \\ 0 & 0 & \cdots & 1 & 0 & 0 & \cdots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 1 & \cdots & 0 & 0 & 0 & \cdots & 0 \end{vmatrix}, \quad (14)$$

$$\mathbf{A}' = \begin{vmatrix} a_{nn} & \cdots & a_{1n} & 0 & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & \cdots & a_{11} & 0 & \cdots & 0 \\ 0 & \cdots & 0 & 0 & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \cdots & 0 & 0 & \cdots & 0 \end{vmatrix} \quad (15)$$

і сталими матрицями $\mathbf{M}, \mathbf{N} \in \mathfrak{I}(I^{2n \times 2n})$ такими, що

$$\mathbf{M}^* \mathbf{J} \mathbf{M} = \mathbf{N}^* \mathbf{J} \mathbf{N}. \quad (16)$$

Причому з рівності $\mathbf{M}\mathbf{v} = \mathbf{N}\mathbf{v} = 0$, де $\mathbf{v} \in \mathfrak{I}(I^{2n \times 1})$ – деякий сталий і ненульовий вектор, випливає, що $\mathbf{v} \equiv 0$.

Зауважимо, що матриці \mathbf{M} і \mathbf{N} конструктивно будуються за відомими матрицями \mathbf{P}, \mathbf{Q} за формулами

$$\mathbf{M} = -\mathbf{J}^{-1} \mathbf{P}^*, \quad \mathbf{N} = -\mathbf{J}^{-1} \mathbf{Q}^*.$$

Звідси на підставі (10) випливає, зокрема, справедливість рівності (16).

Залишилось показати, що система (12) є коректною, тобто, що виконується умова $\{\mathbf{J}^{-1}[\Delta \mathbf{B}(x) + \lambda \Delta \mathbf{A}(x)]\}^2 = 0 \quad \forall x \in [a, b]$. Ця умова встановлюється безпосередньою перевіркою з використанням (11) і структур матриць стрибків

$$\Delta \mathbf{B} = \begin{vmatrix} -\Delta \beta_{nn} & \cdots & -\Delta \beta_{1n} & 0 & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ -\Delta \beta_{n1} & \cdots & -\Delta \beta_{11} & 0 & \cdots & 0 \\ 0 & \cdots & 0 & 0 & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \cdots & 0 & 0 & \cdots & 0 \end{vmatrix}, \quad \Delta \mathbf{A} = \begin{vmatrix} \Delta \alpha_{nn} & \cdots & \Delta \alpha_{1n} & 0 & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \Delta \alpha_{n1} & \cdots & \Delta \alpha_{11} & 0 & \cdots & 0 \\ 0 & \cdots & 0 & 0 & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \cdots & 0 & 0 & \cdots & 0 \end{vmatrix}.$$

Будемо вважати, що функція $\mathbf{Y} \in \mathfrak{I}(I^{2n \times 2n})$ належить до допустимого класу D_k , якщо $\mathbf{Y} \in BV_{loc}^+(I)$ і $\Delta \mathbf{C} \cdot \Delta \mathbf{Y} = 0 \quad \forall x \in I$, де $\mathbf{C}(x, \lambda) = \mathbf{J}^{-1}[\mathbf{B}(x) + \lambda \mathbf{A}(x)]$. Очевидно, в класі D_k добуток $\mathbf{C}' \cdot \mathbf{Y}$ існує (є коректним) у сенсі теорії узагальнених функцій (секвенціальний підхід див. у [22], функціональний – у [12, с. 5]).

Означення 1. Під розв'язком задачі (12), (13) розуміємо функцію $\mathbf{Y} \in D_k$, яка задовольняє (в сенсі теорії узагальнених функцій) рівняння (12) і початкову умову (13). Тоді під розв'язком задачі (4), (5) будемо розуміти першу координату $y(x)$ вектор-розв'язку $\mathbf{Y}(x)$ задачі (12), (13).

Будемо шукати ті значення параметра λ , при яких задача (4), (5) має нетривіальні розв'язки.

Таким чином, приходимо до наступного висновку: задача на власні значення (4), (5) за умов $1^\circ - 5^\circ$ та (6) еквівалентна задачі на власні значення (12)–(16).

Припустимо додатково, що для довільного нетривіального розв'язку $\mathbf{Y}(x)$ системи (11) виконується умова додатної визначеності

$$\int_a^b \mathbf{Y}^*(x) \cdot d\mathbf{A}(x) \cdot \mathbf{Y}(x) > 0. \quad (17)$$

Властивості задачі (12)–(16) при виконанні додаткової умови (17) отримано в роботі [14] (див. також [16]).

2.2. Основні результати. Нехай виконуються умови $1^\circ - 5^\circ$ і (6).

Означення 2. Матрицю-функцію $\mathcal{Y}(x, s, \lambda)$, яка за змінною x є розв'язком (у сенсі означення 1) системи (12) і задовольняє початкову умову $\mathcal{Y}(s, s, \lambda) = \mathcal{E}$, $s \in I$ (тут \mathcal{E} – одинична матриця), називаємо еволюційним оператором (матрицею Коші) цієї системи, що відповідає КДР (4).

Теорема 1. Еволюційний оператор, що відповідає КДР (4), є цілою функцією від параметра λ і має за λ порядок зростання ρ , де $\rho \leq 1/2$.

Доведення. Першу частину теореми легко отримати методом, подібним до [1, с. 407]. Тому встановимо лише справедливість оцінки $\rho \leq 1/2$.

Наслідуючи [21, с. 481], систему (12) запишемо у вигляді

$$\mathbf{J} \cdot \mathbf{Y}'_\lambda = [\mathbf{B}'_\lambda(x) + \lambda^{1/2} \mathbf{A}'(x)] \cdot \mathbf{Y}_\lambda, \quad (18)$$

де $\mathbf{Y}_\lambda \in BV_{loc}^+(I)$ і $\mathbf{B}'_\lambda \in \mathfrak{J}(I^{2n \times 2n})$, $\mathbf{B}_\lambda \in BV_{loc}^+(I)$, визначаються рівностями

$$\mathbf{Y}_\lambda = \text{col}(y, \dots, y^{[n-1]}, \lambda^{-1/2} y^{[n]}, \dots, \lambda^{-1/2} y^{[2n-1]}),$$

$$\mathbf{B}'_\lambda = \begin{vmatrix} \frac{b_{n0}b_{0n}}{b_{00}} - b_{nn} & \frac{b_{n-1,0}b_{0n}}{b_{00}} - b_{n-1,n} & \dots & \frac{b_{10}b_{0n}}{b_{00}} - b_{1n} & -\frac{b_{0n}}{b_{00}} & 0 & \dots & 0 \\ \frac{b_{n0}b_{0,n-1}}{b_{00}} - b_{n,n-1} & \frac{b_{n-1,0}b_{0,n-1}}{b_{00}} - b_{n-1,n-1} & \dots & \frac{b_{10}b_{0,n-1}}{b_{00}} - b_{1,n-1} & -\frac{b_{0,n-1}}{b_{00}} & 0 & \dots & 1 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \frac{b_{n0}b_{01}}{b_{00}} - b_{n1} & \frac{b_{n-1,0}b_{01}}{b_{00}} - b_{n-1,1} & \dots & \frac{b_{10}b_{01}}{b_{00}} - b_{11} & -\frac{b_{01}}{b_{00}} & 1 & \dots & 0 \\ -\frac{b_{n0}}{b_{00}} & -\frac{b_{n-1,0}}{b_{00}} & \dots & -\frac{b_{10}}{b_{00}} & b_{00}^{-1}\sqrt{\lambda} & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 0 & \dots & 1 & 0 & 0 & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 1 & \dots & 0 & 0 & 0 & \dots & 0 \end{vmatrix}, \quad (19)$$

а матриця $\mathbf{A}'(x)$ має вигляд (15).

Еволюційний оператор $\mathcal{Y}_\lambda(x, s, \lambda)$ системи (18), очевидно, задовольняє також інтегральне рівняння

$$\mathcal{Y}_\lambda(x, s, \lambda) = \mathcal{E} + \int_s^x d[\mathbf{B}_\lambda(\tau) + \lambda^{1/2} \mathbf{A}(\tau)] \cdot \mathcal{Y}_\lambda(\tau, s, \lambda). \quad (20)$$

Переходячи до норм у рівнянні (20) і застосовуючи узагальнену лему Гронуолла – Беллмана [10], отримуємо таку оцінку:

$$\|\mathcal{Y}_\lambda(x, s, \lambda)\| \leq 2n \exp \{V_s^x [\mathbf{B}_\lambda + \lambda^{1/2} \mathbf{A}](\tau)\} \leq 2n \exp \{V_a^b [\mathbf{B}_\lambda + \lambda^{1/2} \mathbf{A}](x)\}. \quad (21)$$

З рівностей (15) і (19) на основі означення повної варіації маємо при $|\lambda| \rightarrow \infty$:

$$V_a^b [\mathbf{B}_\lambda + \lambda^{1/2} \mathbf{A}](x) \leq c_1 |\lambda|^{1/2} + o(|\lambda|^{1/2})$$

і оцінка (21) набуває вигляду

$$\|\mathcal{Y}_\lambda(x, s, \lambda)\| \leq c_2 \exp \{c_1 |\lambda|^{1/2} + o(|\lambda|^{1/2})\},$$

де $c_i = \text{const} > 0$, $i = 1, 2$. Значить, для довільного $\varepsilon > 0$ знайдеться $c(\varepsilon)$ таке, що при $|\lambda| \rightarrow \infty$ виконується

$$\|\mathcal{Y}_\lambda(x, s, \lambda)\| \leq \exp \{c(\varepsilon) \cdot |\lambda|^{1/2+\varepsilon}\}.$$

Це фактично означає, що порядок [7] цілої за параметром λ функції $\mathcal{Y}_\lambda(x, s, \lambda)$ не перевищує $1/2$.

Еволюційні оператори $\mathcal{Y}(x, s, \lambda)$ і $\mathcal{Y}_\lambda(x, s, \lambda)$ пов'язані формулою

$$\mathcal{Y}(x, s, \lambda) = \begin{vmatrix} 1 & \cdots & 0 & 0 & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \cdots & 1 & 0 & \cdots & 0 \\ 0 & \cdots & 0 & \lambda^{1/2} & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \cdots & 0 & 0 & \cdots & \lambda^{1/2} \end{vmatrix} \cdot \mathcal{Y}_\lambda(x, s, \lambda) = \mathcal{F}(\lambda) \cdot \mathcal{Y}_\lambda(x, s, \lambda).$$

Порядок функції $\mathcal{F}(\lambda) \in \mathfrak{I}(I^{2n \times 2n})$ як многочлена відносно λ дорівнює нульові. Тому ціла за параметром λ функція $\mathcal{Y}(x, s, \lambda)$ має порядок

$$\rho \leq \max \{0, 1/2\} = 1/2,$$

що й завершує доведення теореми. \diamond

Теорема 2. Власні значення λ_k , $k = 0, 1, \dots$, задачі (4), (5) є всі дійсними, а їх множина не має скінченної граничної точки, при цьому $\forall \varepsilon > 0$

$$\sum_{\lambda_k \neq 0} |\lambda_k|^{-1/2-\varepsilon} < \infty. \quad (22)$$

Власні функції, що відповідають різним власним значенням, ортогональні в тому сенсі, що

$$\sum_{i=0}^{n-1} \sum_{j=0}^{n-1} \int_a^b y^{[j]}(x, \lambda_k) y^{[i]}(x, \lambda_v) d\alpha_{n-i, n-j}(x) = 0, \quad \lambda_k \neq \lambda_v. \quad (23)$$

Доведення. На підставі сказаного вище (див. п. 2.1) для доведення теореми (за винятком збіжності ряду (22)) досить переконатися в справедливості умов теорем 1 і 2 з роботи [16], тобто, по суті, в справедливості нерівності (17). У розглядуваному випадку нерівність встановлюється з використанням рівностей (7), (15) та умови 5° .

Оскільки власні значення задачі (4), (5) є коренями рівняння $\det(\mathbf{P} - \mathbf{Q} \cdot \mathcal{Y}(b, a, \lambda)) = 0$, де $\mathcal{Y}(x, s, \lambda)$ – еволюційний оператор системи (12) (чи рівносильної їй системи (8)), то збіжність ряду в (22) випливає з теореми 1. Теорему доведено. \diamond

Зauważення 1. Якщо власні функції задачі (4), (5) нормувати, поклавши $y_k(x) = y(x, \lambda_k) \left(\sum_{i=0}^{n-1} \sum_{j=0}^{n-1} \int_a^b y^{[j]}(x, \lambda_k) y^{[i]}(x, \lambda_k) d\alpha_{n-i, n-j}(x) \right)^{-1/2}$, то співвід-

ношення ортогональності (23) можна переписати у вигляді

$$\sum_{i=0}^{n-1} \sum_{j=0}^{n-1} \int_a^b y^{[j]}(x, \lambda_k) y^{[i]}(x, \lambda_v) d\alpha_{n-i, n-j}(x) = \delta_{kv} \quad (24)$$

при умові, що $\lambda_k \neq \lambda_v$, коли $k \neq v$ (δ_{kv} – символ Кронекера).

Зauważення 2. У випадку кратних власних значень довільно вибрани власні функції, взагалі кажучи, не задовольняють співвідношення (24). Однак їх можна вибрати такими за допомогою модифікації процесу ортогоналізації [1, с. 298]. Отже, можна вважати, що співвідношення (24) справдіжуються й тоді, коли $\lambda_m = \lambda_n$, незалежно від того, чи $m = n$, чи $m \neq n$, тобто в усіх випадках.

Зауваження 3. У роботі [9] вивчаються «класичні» самоспряжені КДВ вигляду

$$L_{nn}[y] \equiv \sum_{i=0}^n (-1)^i (p_i(x)y^{(n-i)})^{(n-i)},$$

які часто виникають у прикладних задачах. Очевидно, що більш загальні КДВ (1), (2) набувають такого самого вигляду, якщо в них покласти $a_{ij}(x) = b_{ij}(x) = 0$ при $i \neq j$, а подвійні індекси замінити одинарними, вважаючи $a_{ij}(x) \stackrel{\text{def}}{=} a_i(x)$, $b_{ij}(x) \stackrel{\text{def}}{=} b_i(x)$. У цьому окремому випадку відповідно змінюються й квазіпохідні (3):

$$\begin{aligned} y^{[k]} &= y^{(k)}, \quad k = \overline{0, n-1}, & y^{[n]} &= b_0(x) \cdot y^{(n)}, \\ y^{[n+m]} &= (b_m(x) - \lambda a_m(x)) \cdot y^{(n-m)} - (y^{[n+m-1]})', \quad m = \overline{1, n-1}. \end{aligned}$$

Умови ортогональності (24) набувають більш «традиційного» вигляду:

$$\sum_{i=0}^{n-1} \int_a^b y^{[i]}(x, \lambda_k) y^{[i]}(x, \lambda_v) d\alpha_{n-i}(x) = \delta_{kv},$$

де під знаком інтеграла «квадратична форма» при $k = v$ зводиться до «суми квадратів».

Теорема 4 (про розвинення за власними функціями). *Нехай функції $p^{(k)}(x) \in AC(I)$, $k = \overline{0, n-1}$, а функція $\varphi(x)$ задовільняє неоднорідне КДР*

$$\sum_{i=0}^n \sum_{j=0}^n (-1)^{n-j} (b_{ij}(x) \cdot \varphi^{(n-i)})^{(n-j)} = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n (-1)^{n-j} (a_{ij}(x) \cdot p^{(n-i)})^{(n-j)}$$

і крайові умови (5). Для довільного $\Lambda > 0$ позначимо

$$\varphi_\Lambda^{[k]}(x) = \varphi^{[k]}(x) - \sum_{|\lambda_r| \leq \Lambda} c_r y^{[k]}(x, \lambda_r), \quad k = \overline{0, n-1}, \quad (25)$$

де коефіцієнти c_r задаються формулою

$$c_r = \sum_{i=0}^{n-1} \sum_{j=0}^{n-1} \int_a^b y^{[j]}(x, \lambda_r) \varphi_\Lambda^{[i]}(x) d\alpha_{n-i, n-j}(x). \quad (26)$$

Тоді ряд Фур'є $\varphi(x) \sim \sum_r c_r y(x, \lambda_r)$, а також ряди, які отримуються з нього почленним диференціюванням до $(n-1)$ -го порядку включно, збігаючись на $[a, b]$ абсолютно й рівномірно по x , наближають функцію $\varphi(x)$ у сенсі, що

$$\begin{aligned} \sum_{i=0}^{n-1} \sum_{j=0}^{n-1} \int_a^b \varphi_\Lambda^{[j]}(x) \varphi_\Lambda^{[i]}(x) d\alpha_{n-i, n-j}(x) &\leq \\ &\leq \Lambda^{-2} \sum_{i=0}^{n-1} \sum_{j=0}^{n-1} \int_a^b p^{(n-j-1)}(x) p^{(n-i-1)}(x) d\alpha_{n-i, n-j}(x). \end{aligned} \quad (27)$$

Доведення. Переконаємося, що виконуються умови теореми 3 з роботи [16], тобто покажемо, що функція $\chi \in \mathfrak{I}(I^{2n+1})$, $\chi \in BV_{loc}^+(I)$, яка в цьому випадку має вигляд $\chi(x) = \text{col}(p(x), p'(x), \dots, p^{(n-1)}(x), 0, \dots, 0)$, сумована з квадратом у тому сенсі, що $\int_a^b \chi^*(x) \cdot dA(x) \cdot \chi(x) < \infty$. Для цього достат-

ньо показати, що $\Delta \mathbf{A}(x) \cdot \Delta \chi(x) = 0 \quad \forall x \in [a, b]$. Ця умова, очевидно, виконується внаслідок припущення стосовно функцій $p^{(k)}(x)$, $k = \overline{0, n-1}$. Отже, твердження теореми випливає з теореми 3 роботи [16]. Теорему доведено. \diamond

Зауваження 4. З нерівності (27) при $\Lambda \rightarrow \infty$ на підставі формул (24)–(26) одержуємо також рівність Парсеваля

$$\sum_{k=0}^{\infty} |c_k|^2 = \sum_{i=0}^{n-1} \sum_{j=0}^{n-1} \int_a^b \phi^{[j]}(x) \phi^{[i]}(x) d\alpha_{n-i, n-j}(x).$$

Зауваження 5. У випадку «класичних» КДР [3, 5, 9] формула (26) для знаходження коефіцієнтів c_r спрощується:

$$c_r = \sum_{i=0}^{n-1} \int_a^b y^{[i]}(x, \lambda_r) \phi^{[i]}(x) d\alpha_{n-i}(x).$$

При цьому нерівність (27) набуває вигляду

$$\sum_{i=0}^{n-1} \int_a^b [\phi^{[i]}_\Lambda(x)]^2 d\alpha_{n-i}(x) \leq \Lambda^{-2} \sum_{i=0}^{n-1} \int_a^b [p^{(n-i-1)}(x)]^2 d\alpha_{n-i}(x).$$

Це співвідношення нагадує збіжність у середньому квадратичному, що є узагальненим аналогом відомих результатів [2, 6].

4. Неоднорідна задача. Розглянемо крайову задачу для неоднорідного КДР

$$L_{nn}[y] - \lambda L_{n-1, n-1}[y] = \sum_{i=0}^{n-1} (-1)^{i+1} f_i^{(i+1)}(x), \quad x \in [a, b] \subset I, \quad (28)$$

з крайовими умовами (5), де $f_i(x) \in BV_{loc}^+(I)$, а $f_i^{(i+1)}(x)$ – ії $(i+1)$ -а узагальнена похідна.

Теорема 5. При вибраних вище **J**, **M** i **N** крайова задача (28), (5) еквівалентна до неоднорідної задачі

$$\mathbf{J} \cdot \mathbf{Y}'(x) = [\mathbf{B}'(x) + \lambda \mathbf{A}'(x)] \cdot \mathbf{Y}(x) + \mathbf{F}'(x) \quad (29)$$

з крайовими умовами (13), де $\mathbf{F}' \in \mathfrak{I}(I^{2n \times 1})$, причому $\mathbf{F} \in BV_{loc}^+(I)$ і має вигляд

$$\mathbf{F} = \text{col}(-f_0, -f_1, \dots, -f_{n-1}, 0, \dots, 0).$$

Зведення рівняння (28) до системи (29) цілком аналогічне процедурі з п. 2.1. Зауважимо лише, що квазіпохідні для КДР (28) мають вигляд

$$\begin{aligned} y^{[k]} &= y^{(k)}, \quad k = \overline{0, n-1}, \quad y^{[n]} = \sum_{i=0}^n b_{i0}(x) y^{(n-i)}, \\ y^{[n+m]} &= b_{0m}(x) y^{(n)} + \\ &+ \sum_{i=1}^n (b_{im}(x) - \lambda a_{im}(x)) y^{(n-i)} - (y^{(n+m-1)})' + f'_{n-m}(x), \quad m = \overline{1, n-1}, \end{aligned}$$

i, очевидно, співпадають з квазіпохідними (3) лише у випадку, коли $f'_i(x) \equiv 0$, $i = \overline{0, n-1}$.

Теорема 6. Якщо λ не є власним значенням задачі (4), (5), то неоднорідна задача (28), (5) має єдиний розв'язок $y(x)$, який є абсолютно неперервною на I функцією разом зі своїми квазіпохідними $y^{[k]}(x)$ до $(n-1)$ -го порядку включно; квазіпохідні $y^{[n+v]}(x)$, $v = \overline{0, n-1}$, є (неперервними справа) функціями обмеженої на I варіації, стрибки яких визначаються за формулами

$$\begin{aligned} \Delta y^{[n+v]}(x_s) &= \\ &= \sum_{k=0}^{n-1} (\Delta \beta_{n-k,v}(x_s) - \lambda \Delta \alpha_{n-k,v}(x_s)) y^{[k]}(x_s) + \Delta f_{n-v-1}(x_s), \quad v = \overline{0, n-1}. \end{aligned}$$

Цей розв'язок можна подати у вигляді

$$y(x, \lambda) = \sum_{i=0}^{n-1} \int_a^b \frac{\partial^i G(x, s, \lambda)}{\partial s^i} df_i(s).$$

Доведення. Побудуємо розв'язок КДР

$$L_{nn}[y] - \lambda L_{n-1,n-1}[y] = (-1)^{i+1} f_i^{i+1}(x) \quad \forall i = \overline{0, n-1} \quad (30)$$

при краївих умовах (5) і підсумуємо.

Нехай $\mathcal{K}(x, s, \lambda)$ – «функція Коші» КДР (4). Тоді функція

$$y_i(x, \lambda) = \sum_{m=0}^{2n-1} \mathcal{K}^{(m)}(x, a, \lambda) \cdot c_m + \int_a^x \mathcal{K}^{(i)}(x, s, \lambda) df_i(s), \quad i = \overline{0, n-1},$$

є загальним розв'язком неоднорідного КДР (28) і містить $2n$ невідомих констант. Для їх знаходження необхідно задоволінити країові умови (5). В результаті отримуємо систему $2n$ алгебричних рівнянь:

$$\begin{aligned} \sum_{v=1}^{2n} p_{kv} \left(\sum_{m=0}^{2n-1} \mathcal{K}^{(m)[v-1]}(a, a, \lambda) \cdot c_m \right) &= \\ &= \sum_{v=1}^{2n} q_{kv} \left(\sum_{m=0}^{2n-1} \mathcal{K}^{(m)[v-1]}(b, a, \lambda) \cdot c_m + \int_a^b \mathcal{K}^{(i)[v-1]}(b, s, \lambda) df_i(s), \quad k = \overline{1, 2n}, \right. \end{aligned}$$

або на підставі означення «функції Коші» [13] – систему:

$$\begin{aligned} \sum_{m=0}^{2n-1} \left[p_{k,2n-m} - \sum_{v=1}^{2n} q_{kv} \mathcal{K}^{(m)[v-1]}(b, a, \lambda) \right] c_m &= \\ &= \sum_{v=1}^{2n} q_{kv} \int_a^b \mathcal{K}^{(i)[v-1]}(b, s, \lambda) df_i(s), \quad i = \overline{0, n-1}, \quad k = \overline{1, 2n}. \quad (31) \end{aligned}$$

Оскільки λ не є власним значенням задачі (4), (5), то визначник цієї системи

$$\Delta(\lambda) = \det \left\| p_{k,2n-m} - \sum_{v=1}^{2n} q_{kv} \mathcal{K}^{(m)[v-1]}(b, a, \lambda) \right\|, \quad m = \overline{0, 2n-1}, \quad k = \overline{1, 2n}, \quad (32)$$

відмінний від нуля. У такому випадку константи c_m , $m = \overline{0, 2n-1}$, можуть бути визначені з системи єдиним чином.

Через $\gamma_{kv}(\lambda)$, $k, v = \overline{1, 2n}$, позначимо елементи матриці, яка є оберненою до матриці, складеної з коефіцієнтів системи (31). Тоді

$$c_m = \sum_{k=1}^{2n} \sum_{v=1}^{2n} \gamma_{m+1,k}(\lambda) q_{kv} \int_a^b \mathcal{K}^{(i)[v-1]}(b, s, \lambda) df_i(s), \quad m = \overline{0, 2n-1}.$$

Отже,

$$\begin{aligned} y(x, \lambda) &= \sum_{m=0}^{2n-1} \sum_{k=1}^{2n} \sum_{v=1}^{2n} \mathcal{K}^{(m)}(x, a, \lambda) \gamma_{m+1,k}(\lambda) q_{kv} \int_a^b \mathcal{K}^{(i)[v-1]}(b, s, \lambda) df_i(s) + \\ &\quad + \int_a^x \mathcal{K}^{(i)}(x, s, \lambda) df_i(s), \quad i = \overline{0, n-1}. \end{aligned}$$

Нехай $\gamma_{m+1,k}(\lambda) q_{kv} = \sigma_{m+1,v}^k(\lambda)$, $k, v = \overline{1, 2n}$, $m = \overline{0, 2n-1}$. Введемо позначення

$$G_i(x, s, \lambda) = \begin{cases} \sum_{m=0}^{2n-1} \sum_{k=1}^{2n} \sum_{v=1}^{2n} \sigma_{m+1,v}^k(\lambda) \mathcal{K}^{\{m\}}(x, a, \lambda) \mathcal{K}^{\{i\}[v-1]}(b, s, \lambda) + \mathcal{K}^{\{i\}}(x, s, \lambda), & x > s, \\ \sum_{m=0}^{2n-1} \sum_{k=1}^{2n} \sum_{v=1}^{2n} \sigma_{m+1,v}^k(\lambda) \mathcal{K}^{\{m\}}(x, a, \lambda) \mathcal{K}^{\{i\}[v-1]}(b, s, \lambda), & x < s, \quad i = \overline{0, n-1}. \end{cases}$$

Оскільки $\mathcal{K}^{\{i\}}(x, s, \lambda) = \frac{\partial^i \mathcal{K}(x, s, \lambda)}{\partial s^i}$, $i = \overline{0, n-1}$, то, очевидно, $G_i(x, s, \lambda) = \frac{\partial^i G(x, s, \lambda)}{\partial s^i}$. Теорему доведено. \diamond

Означення 3. Функцію $G(x, s, \lambda) = G_0(x, s, \lambda)$ називаємо узагальненою функцією Гріна країової задачі (4), (5). Вона має такі властивості:

1. $G(x, s, \lambda)$ на кожному з інтервалів (a, s) , (s, b) за змінною x задовільняє однорідне КДР (4), а в точках a та b – крайові умови (5);
2. $G(x, s, \lambda)$ абсолютно неперервна за кожною змінною при фіксованій іншій та неперервна за сукупністю змінних (λ – параметр);
3. $G(x, s, \lambda)$ при $x = s$ задовільняє умови стрибків:

$$\begin{aligned} G^{[k]}(s+0, s, \lambda) - G^{[k]}(s-0, s, \lambda) &= 0, \quad k = \overline{0, n-1}, \\ G^{[k]}(s+0, s, \lambda) - G^{[k]}(s-0, s, \lambda) &= \Phi(\Delta\alpha_{ij}, \Delta\beta_{ij}), \quad k = \overline{n, 2n-2}, \\ G^{[2n-1]}(s+0, s, \lambda) - G^{[2n-1]}(s-0, s, \lambda) &= 1 + \Gamma(\Delta\alpha_{ij}, \Delta\beta_{ij}), \end{aligned}$$

де Φ, Γ – певні функції стрибків, причому

$$\Phi(\Delta\alpha_{ij}, \Delta\beta_{ij}) = \Gamma(\Delta\alpha_{ij}, \Delta\beta_{ij}) = 0 \text{ при } \Delta\alpha_{ij} = \Delta\beta_{ij} = 0;$$

4. $G(x, s, \lambda) = G(s, x, \lambda)$.

Властивості 1–3 легко випливають з означення функції $G(x, s, \lambda)$ та елементарної теорії узагальнених КДР [13]. Доведення властивості 4 проводиться за схемою доведення подібної властивості з роботи [17].

Зауважимо, що у випадку, коли в коефіцієнтах $b_{ij}(x), a_{ij}(x)$ $\forall i, j$ відсутні дискретні компоненти, властивість 4 набуває «класичного» вигляду:

$$\begin{aligned} G^{[k]}(s+0, s, \lambda) - G^{[k]}(s-0, s, \lambda) &= 0, \quad k = \overline{0, 2n-2}, \\ G^{[2n-1]}(s+0, s, \lambda) - G^{[2n-1]}(s-0, s, \lambda) &= 1. \end{aligned}$$

1. Аткінсон Ф. Дискретные и непрерывные граничные задачи. – М.: Мир, 1968. – 749 с.
2. Ахиезер Н. И., Глазман И. М. Теория линейных операторов в гильбертовом пространстве. – М.: Наука, 1966. – 543 с.
3. Вибрации в технике: Справочник в 6 т. / Под ред. В. В. Болотина. – М.: Машиностроение, 1978. – Т. 1. – 352 с.
4. Гантмахер Ф. Р., Крейн М. Г. Осциляционные матрицы и ядра и малые колебания механических систем. – М.: Гостехтеоретиздат, 1951. – 318 с.
5. Коддингтон Э. Д., Левінсон Н. Теория обыкновенных дифференциальных уравнений. – М.: Издво иностр. лит., 1958. – 474 с.
6. Коллатц Л. Задачи на собственные значения с техническими приложениями. – М.: Наука, 1968. – 503 с.
7. Левін Б. Я. Распределение корней целых функций. – М.: Гостехтеоретиздат, 1956. – 632 с.

8. Наймарк М. А Линейные дифференциальные операторы. – М.: Наука, 1969. – 526 с.
9. Образцов И. Ф., Онанов Г. Г. Строительная механика скошенных тонкостенных систем. – М.: Машиностроение, 1973. – 659 с.
10. Пахолок Б. Б. Об одном неравенстве типа Гронуолла – Беллмана // Вестн. Львов. политехн. ин-та. – 1989. – № 232. – С. 109–110.
11. Стасюк М. Ф., Тацій Р. М. Корректные дифференциальные системы с мерами // Вестн. Львов. политехн. ин-та. – 1988. – № 222. – С. 89–90.
12. Тацій Р. М., Кисилевич В. В. Краевая задача для обобщенной дифференциальной системы. – Львов, 1992. – 37 с. – Деп. в УкрИНТЭИ, № 1047.
13. Тацій Р. М. Дискретно-неперервні країові задачі для диференціальних рівнянь з мірами: Автореф. дис. ... д-ра фіз.-мат. наук. – Львів, 1994. – 37 с.
14. Тацій Р. М. Узагальнені квазідиференціальні рівняння. – К., 1994. – 54 с. – (Препр. / АН України. Ін-т прикл. проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача; № 2-94).
15. Тацій Р. М., Копач М. І., Мазуренко В. В. Аналітична залежність від параметра розв'язків узагальненого квазідиференціального рівняння другого порядку // Вісн. Прикарпат. ун-ту. – 1999. – № 2. – С. 3–6.
16. Тацій Р. М., Стасюк М. Ф., Кісілевич В. В. Неоднорідна дискретно-неперервна краєва задача для векторного КДР // Вісн. держ. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Прикл. математика. – 1998. – № 346. – С. 120–124.
17. Тацій Р. М., Стасюк М. Ф., Кісілевич В. В. Про спектральні властивості однієї дискретно-неперервної країової задачі // Вісн. держ. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Прикл. математика. – 1996. – № 299. – С. 165–170.
18. Тацій Р. М., Стасюк М. Ф., Кісілевич В. В., Мазуренко В. В. Узагальнені дискретно-неперервні країові задачі для векторного квазідиференціального рівняння четвертого порядку // Вісн. держ. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Прикл. математика. – 2000. – № 407. – С. 21–27.
19. Филиппов А. Ф. Дифференциальные уравнения с разрывной правой частью. – М.: Наука, 1985. – 224 с.
20. Халанай А., Векслер Д. Качественная теория импульсных систем. – М.: Мир, 1971. – 312 с.
21. Якубович В. А., Старжинский В. М. Линейные дифференциальные уравнения с периодическими коэффициентами и их приложения. – М.: Наука, 1972. – 720 с.
22. Antosik P., Ligeza J. Products of measures and functions of finite variations // Proc. conf. «Generalized functions and operational calculus», Varna, 1975. – Sofia, 1979. – Р. 20–26.

ДИСКРЕТНО-НЕПРЕРЫВНЫЕ ГРАНИЧНЫЕ ЗАДАЧИ ДЛЯ КВАЗИДИФФЕРЕНЦИАЛЬНЫХ УРАВНЕНИЙ ЧЕТНОГО ПОРЯДКА

Для квазидифференциальных уравнений четного порядка получены основные спектральные свойства задач на собственные значения и установлена структура обобщенной функции Грина.

DISCRETE-CONTINUOUS BOUNDARY VALUE PROBLEMS FOR QUASI-DIFFERENTIAL EQUATIONS OF EVEN ORDER

For quasi-differential equations of even order, the fundamental spectral properties of the problems of eigenvalues are received and structure of the generalized Green function is established.

Нац. ун-т «Львів. політехніка»

Одержано
29.12.00